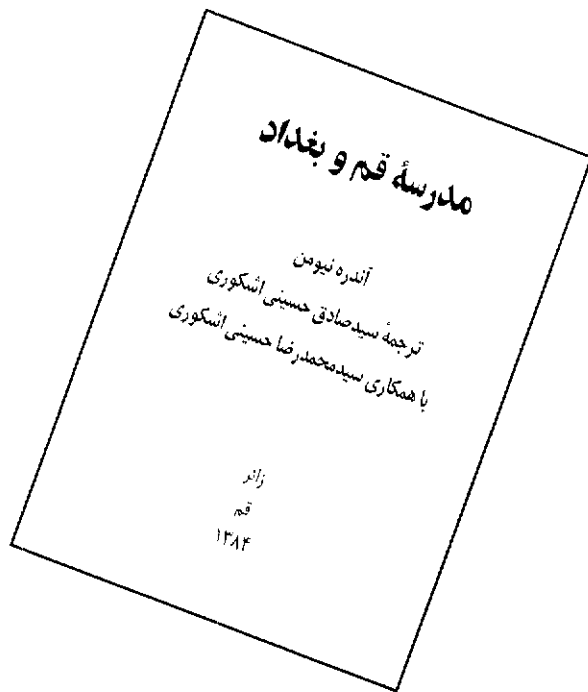

روافضی چون اشعری، ابن حزم و اسفرائینی

نقدی بر ترجمه کتاب مدرسه قم و بغداد

سید لطف الله جلالی و علی نقی خدایاری

مدرسه قم و بغداد، آندره نیومن، ترجمه سید صادق حسینی اشکوری با همکاری سید محمد رضا حسینی اشکوری، زائر، قم، ۱۳۸۴، ۳۳۶ص، وزیری.

ضعیف و آکنده از انواع خطاهای ترجمه‌ای و نگارشی است.

نویسنده حاضر نقدی بر این ترجمه است. ملاحظه حجم انبوه اشکالات و خطاها نشان می‌دهد که عوامل مختلفی چون بی‌دقتی، شتاب زدگی و در مواردی عدم تسلط بر موضوع مورد ترجمه در پیدایش آنها مؤثر بوده است.

از آنجا که نقد کل ترجمه نیازمند ارائه ترجمه مجدد از کل

اخیراً کتابی با عنوان مدرسه قم و بغداد در ضمن مجموعه آثار کنگره بزرگداشت حضرت معصومه (ع) و مکانت فرهنگی قم انتشار یافت. نویسنده کتاب آندرو. جی. نیومن و مترجم آن جناب آقای سید صادق حسینی اشکوری با همکاری آقای سید محمد رضا حسینی اشکوری است که از انگلیسی به فارسی برگردانده شده است. موضوع کتاب از عنوان دقیق آن آشکار است: دوره شکل‌گیری تشیع دوازده امامی؛ گفتمان حدیثی میان قم و بغداد.

نویسنده کتاب به بررسی و گزارش سه کتاب حدیثی مهم شیعه یعنی بصائر الدرجات صفار، المحاسن برقی و الکافی کلینی پرداخته است. این کتاب که می‌توان آن را اثری درجه دو دانست (استنادات مؤلف اغلب به آثار کسانی چون: مادلونگ، کلبرگ، امیر معزی و آقای جعفریان است)، گو اینکه دارای برخی اطلاعات سودمند درباره این سه کتاب حدیثی است، اما محتوای آن نیازمند نقد جدی است. مترجم محترم در موارد اندکی تلاش کرده در پاورقی‌های خود به برخی دعاوی کم‌اهمیت نویسنده پاسخ گوید، اما از کنار بسیاری از سخنان بی‌پایه نویسنده بدون نقد گذشته است.

برای نمونه، به این عبارت از صفحه ۲۰۸ کتاب توجه فرمایید که بی‌پایه بودن آن نیاز به استدلال ندارد: «الهیات عرضه شده در ۲۱۲ حدیث کتاب التوحید ماهیتاً به ضد عقل گرا بودن ادامه می‌دهد». آیا کتاب کافی که با کتاب العقل می‌آغازد و در کتاب التوحید عالی‌ترین و تزیینی‌ترین سخنان امامان شیعه در باب خداشناسی را فراروی طالبان حقیقت و عرفان می‌نهد، ماهیتاً ضد عقل گراست؟ در این گونه موارد لازم بود دبیر محترم کنگره حضرت معصومه که نظارت بر تهیه و تدارک مجموعه آثار را بر عهده داشته است، از این موارد - که معمولاً در آثار خاورپژوهان دور از انتظار نیست - غفلت نمی‌کرد. به هر روی، نقد و بررسی محتوای کتاب نیازمند نوشتاری مستقل مبتنی بر متن کتاب یا ترجمه‌ای دقیق از آن است.

به دلیل علاقه به موضوع کتاب، بخش‌هایی از آن مطالعه و ملاحظه شد که متن ترجمه در مواردی عاری از نگارش صحیح و در مواردی مبهم و نامفهوم است. این مسئله انگیزه‌ای برای تهیه متن اصلی کتاب و تطبیق بخش‌هایی از ترجمه با متن شد. این بررسی اندک نشان داد که ترجمه کتاب در موارد بسیاری،

کتاب است، در نوشتار حاضر تنها به برخی از خطاهای راه یافته در متن ترجمه اشاره می‌شود. اشکالات موجود در ترجمه را می‌توان به چند دسته تقسیم کرد.

الف) اشکالات کلی

اشکالات کلی ترجمه عبارت اند از:

۱. نام گذاری نادرست کتاب به مدرسه قم و بغداد. عنوان کتاب در اصل چنین است:

The Formative Period of Twelver Shi'ism: Hadith as Discourse Between Qum and Baghdad.

که باید به «دوره شکل گیری تشیع دوازده امامی: گفت‌وگوهای حدیثی میان قم و بغداد» ترجمه می‌شد و استدلال مترجم محترم در پیشگفتار ترجمه که عنوان کتاب از باب اختصار به مدرسه قم و بغداد تغییر یافته، پذیرفته نیست.

۲. نام کامل مؤلف آندرو. جی. نیومن (Andrew J Newman) است که در ترجمه «آندره نیومن» آمده است.

۳. نیاوردن کتابنامه و نمایه‌ها. ترجمه بر خلاف اصل، فاقد کتابنامه و نمایه‌های فنی است. البته مترجم محترم در مقدمه خود گفته‌اند: «کتابنامه همان‌طور که مؤلف آورده، در انتهای کتاب درج شد، و دیگر فهراس عمومی مطابق متن حاضر تنظیم گردید!»

۴. افزون بر اغلاط چاپی، واژگان و ترکیباتی در متن ترجمه به کار رفته که از نظر قواعد نگارش فارسی عاری از شیوایی و رسایی و در مواردی نادرست است؛ مواردی چون: دانشمندان کلاسیک (ص ۲۳)، روند سیستماتیک کلینی (ص ۳۲)، عملکرد سیستماتیک تردید (ص ۲۳)، رسومات اجتماعی-اقتصادی سنتی (ص ۳۶)، طرف داران مقاله عقل‌گرایان امامی (ص ۳۶)، اعطا بخشیدن (ص ۲۷۷)، مسیانیم اسلامی (ص ۲۲)، ارتدوکس شرعی اسلامی (ص ۲۳)، شیعیت (ص ۱۲)، ایضاً (ص ۲۳ و ۲۴)، اوسع تر (ص ۲۱۲) خصوصیات ویژه مؤمنان (ص ۱۲۳)، بی‌پرده گویی (اضاعه) (ص ۱۲۷) که منظور اذاعه است.

جملات زیر نیز دو نمونه از نگارش‌های نامفهوم کتاب است:

- ترجمه مترجم، ص ۳۲، سطر ۵، بند ۲: انتخاب او و تنظیم ۱۹۱۹۹ حدیث در مجموعه اش آشکار می‌سازد که کلام محدثان قمی نه تنها در رد مراجعه به هر چیزی است، بلکه چشمه‌هایی از علم را نبوغ می‌دهد، خصوصاً به جهت تضمن کلام امام در تفسیر موضوعات اعتقادی، علاوه بر اینکه ردی است کاملاً رسمی بر ساختار موجود تا پیوندی روز آمد بین جامعه با عملکردی متنوع ایجاد کند.

- ترجمه مترجم، ص ۱۹۱، سطر ۴، بند ۲: قرار دادن این

سی و چهار حدیث در ابتدای ۱۶۹۹ حدیث کلینی، نشان دهنده توییخی آشکار نسبت به مشائبه (معتقدان به فلسفه عقلانی) است و شاید مهم‌تر آنکه بدین مفهوم باشد که مسائلی علم را احاطه کرده‌اند، مشخصات آن، اکتساب آن و توانایی آن، در حال حاضر صحنه مرکزی را اشغال کرده‌اند.

ب) خطاهای موجود در برگردان و ضبط اعلام

در برگردان برخی اعلام متن به نگارش فارسی، خطاهایی راه یافته است. موارد زیر از این دست است:

وسیط (ص ۵۲) به جای واسط، ابو هذیل علاف (ص ۶۹) به جای ابو هذیل علاف، حمید الغار (ص ۱۸ و ۱۹) به جای حامد الگار، اتان کلهرگ (ص ۹، ۲۱، ۲۴، ۱۱۲، ۱۱۳ و ...) به جای اتان کلبرگ، مدلنگ (ص ۹، ۱۹، ۲۳، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۹۵ و ...) به جای مادلونگ، ا. ن. منزوی (ص ۸۹) به جای ع. ن. منزوی (=علی نقی منزوی)، بروکلن (ص ۱۳) به جای بروکلمان.

پ) خطاهای راه یافته در ترجمه سر فصل‌ها و عنوان‌های فرعی کتاب

کتاب مورد نظر نه فصل و هر فصل شامل چندین عنوان فرعی دارد. در ترجمه این عنوان‌ها خطاهای فاحشی راه یافته است که به آنها اشاره می‌شود. در هر مورد، ابتدا متن انگلیسی (پس از عبارت متن) و پس از آن ترجمه مترجم محترم (پس از عبارت ترجمه مترجم) و سپس ترجمه پیشنهادی (پس از عبارت ترجمه پیشنهادی) ذکر می‌شود و در صورتی که نقد ترجمه نیازمند توضیح باشد، با قید عبارت توضیح، مطالبی آورده می‌شود.

۱. متن (ص xiii):

The Sunni 'traditionists' on the Shi'i Traditions

ترجمه مترجم (ص ۱۲): سنی از دید احادیث شیعی

ترجمه پیشنهادی: دیدگاه محققان احادیث اهل سنت در باب احادیث شیعه

توضیح: همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، این عنوان فرعی، کاملاً برعکس ترجمه شده است. عنوان ترجمه مترجم هیچ ارتباطی با محتوای مطالب تحت این عنوان ندارد.

۲. متن (ص xiv):

The Scholars of Shi'ism and the Shi'i Compilations

ترجمه مترجم (ص ۱۵): محققان شیعه گرا و تألیفات مربوط به شیعه

ترجمه پیشنهادی: شیعه پژوهان و تألیفات مربوط به شیعه
توضیح: در ترجمه عنوان فرق دو خطا راه یافته است: نخست اینکه مترجم همانند موارد متعدد دیگر shi'ism را که مکتب است و می‌توان آن را به «شیعه» یا «تشیع» ترجمه کرد،

ترجمه پیشنهادی: عقل‌گرایی مشروط امامیه: موفقیت‌های / دستاوردهای بنونویخت
توضیح: واژه achievements به ساخت جمع به کار رفته است.
۸. متن (ص 32):

Pockets of Believers: the View from the Shi'i city-state of Qum

ترجمه مترجم (ص ۸۱): گروه‌های مؤمنین و شیعیان
[عنوان اصلی]

مروری بر شهر شیعی قم [عنوان فرعی]
ترجمه پیشنهادی: کانون‌های مؤمنان: چشم‌اندازی از / تصویری از / نمایی از / منظره‌ای از دولت-شهر شیعی قم
توضیح: واژه pockets به معنای کانون‌هاست، نه گروه‌ها.
تعبیر «و شیعیان» برابری در اصل ندارد. city-state که در اینجا آگاهانه به کار رفته، به معنای دولت-شهر است، نه شهر. اشاره مؤلف به استقلال نسبی شهر قم در دوره عباسیان است. گفتنی است که عبارت the view ... که پس از دو نقطه بیانی آمده، عبارت توضیحی برای عنوان فصل است که در ترجمه به گونه‌ای آمده که نشانگر عنوان فرعی بخشی از فصل است. این امر در ترجمه عنوان‌های چند فصل دیگر نیز رخ داده است، ضمن اینکه view به مرور ترجمه شده که چندان صحیح نیست؛ زیرا این واژه به معنای چشم‌انداز و منظره است، به ویژه آنکه با from متعدی شده است.
۹. متن (ص 32):

Sunnism in Iran: Traditionism and Egalitarianism

ترجمه مترجم (ص ۸۳): سنی‌گرایی در ایران: حدیث‌گرایی و مکتب مساوات بشر

ترجمه پیشنهادی: اهل سنت در ایران: حدیث‌گرایی و مساوات طلبی / برابری خواهی
توضیح: egalitarianism به معنای مساوات طلبی است، نه مکتب مساوات بشر.
۱۰. متن (ص 35):

the twelver shi'a in Iran: between centres and peripheries

ترجمه مترجم (ص ۸۸): شیعه اثنی عشری در ایران: بین مراکز و حدود آنها

ترجمه پیشنهادی: شیعه اثنی عشری در ایران: بین مراکز و حواشی
توضیح: واژه آنها برابری در متن ندارد. peripheries در اینجا به معنای حواشی است، نه حدود.

مقصود نویسنده اشاره به گستره تشیع در مناطق مرکزی و حواشی ایران است، نه مراکز و حدود مراکز.

۱۱. متن (ص 38):

A Shi'i Haven: Qum and the Ashi'ari Tribe

«شیعه گرا» ترجمه کرده است. دیگری اشتباه مترجم در نقش حرف of است که وی آن را معادل کسره ملکیت یا اضافه فارسی گرفته است؛ در حالی که of معانی متعددی دارد که یکی از آنها «در زمینه» است. از این رو، عبارت the scholars of shi'ism را با توجه به مطالبی که در ذیل عنوان آمده، می‌توان به «محققان در زمینه تشیع» ترجمه کرد که عبارت روان آن «شیعه پژوهان» است.
۳. متن (ص xviii):

An Historical Approach to the Traditions

ترجمه مترجم (ص ۲۷): دسترسی تاریخی به احادیث
ترجمه پیشنهادی: رهیافتی تاریخی به احادیث
توضیح: واژه approach به معنای رهیافت و رویکرد است، نه دسترسی.
۴. متن (ص 8):

The Anarchy of the Second Civil War and Further Shi'i Uprisings

ترجمه مترجم (ص ۴۸): هرج و مرج دومین جنگ داخلی و دیگر شورش‌های شیعی
ترجمه پیشنهادی: هرج و مرج دومین جنگ داخلی و قیام‌های شیعی بیشتر
توضیح: واژه uprisings به معنای قیام‌هاست، نه شورش‌ها. شورش برابر واژه rebellion است که در عنوان قبل به کار رفته بود و در مقایسه با قیام از بار معنایی سبک‌تر و حتی منفی برخوردار است.

واژه further در نقش صفتی به معنای بیشتر است، نه دیگر.
۵. متن (ص 15):

The Shi'i Resurgence

ترجمه مترجم (ص ۵۸): احیا و تجدید حیات شیعی
ترجمه پیشنهادی: تجدید حیات شیعی
توضیح: واژه احیا زائد است.
۶. متن (ص 17):

The Rise of the Banū Nawbakht

ترجمه مترجم (ص ۶۲): قیام بنو نویخت
ترجمه پیشنهادی: ظهور بنو نویخت
توضیح: واژه rise به معنای ظهور، بر آمدن و پیدایش است، نه قیام. از نظر تاریخی نیز عالمان بنو نویخت قیام نکرده‌اند.
۷. متن (ص 19):

The Conditionality of Imami Rationalism: the Achievements the Banū Nawbakht

ترجمه مترجم (ص ۶۶): عقل‌گرایی مشروط امامیه: موفقیت بنو نویخت

ترجمه پیشنهادی: توانایی های منحصر به فرد امامان
توضیح: واژه Abilities در اصل به ساخت جمع آمده است.
۱۷. متن (ص 98):

Al-Kulayne on al-kafi: Baghdad's Rationalist Discourse
on the Edge

ترجمه مترجم (ص ۱۸۳): کلینی در کافی: بحث عقليون
بغداد غير قابل پيش بينی است

ترجمه پیشنهادی: دیدگاه کلینی درباره کافی: گفتمان
خردگرای بغداد در حاشیه

توضیح: اولاً، مترجم واژه «on» را که در اینجا به معنای
«درباره» است، به در «in» ترجمه کرده است. اما اشتباه مهم تر
او در بخش دوم عنوان فوق است که در حقیقت توضیحی برای
بخش اول است. مترجم محترم تعبیر ron the edge را به «غير
قابل پيش بينی است» ترجمه کرده است و معلوم نیست که این
معناراً ایشان از کجا آورده است. مقصود نویسنده تأکید بر این
نکته است که از نظر کلینی، کتاب کافی واکتش حدیث قم به
عقل گرایی بغداد است و بر آن است که احادیث را معیار قرار
دهد و عقل گرایی را به حاشیه براند. مطالب ذیل این عنوان و نیز
فضای کلی این فصل مؤید این معنا است. مترجم در این جا نیز
همانند بسیاری از موارد دیگر بدون توجه به سیاق کلی ترجمه را
به انجام رسانده است.

۱۸. متن (ص 113):

Al-Saffar and al-Kulayni on the Imams and the Ima-
mate Twelver Theology Between Qum and Baghdad

ترجمه مترجم (ص ۲۰۳): نظر صفار و کلینی راجع به
امامان [علیهم السلام] و امامت [عنوان اصلی]. خداشناسی اثنی
عشری بین قم و بغداد [عنوان فرعی]

ترجمه پیشنهادی: دیدگاه صفار و کلینی در باب امامان و
امامت: کلام امامیه/ اثنا عشریه بین قم و بغداد

توضیح: Theology برابر کلام است، نه خداشناسی زیرا
موضوع اصلی فصل هفتم کتاب بررسی دیدگاه صفار و کلینی در
باب امامت و امامان است، نه خداشناسی. این اشکال در
ترجمه برخی عنوان های بعدی نیز وجود دارد.

متن (ص 114):

The Qummi/Ash'ari Connection to Twelver Tradi-
tionist Theology

ترجمه مترجم (ص ۱۱۰): ارتباط قمی / اشعری با الهیات
محدث اثنا عشری

ترجمه پیشنهادی: ارتباط قمی / اشعری با کلام حدیث
گرای اثنا عشری

ترجمه مترجم (ص ۹۳): ملجأ شیعیان: قم و طایفه اشعری
ترجمه پیشنهادی: پناهگاهی شیعی: قم و طایفه اشعری
توضیح: a shi'i haven به معنای پناهگاهی شیعی است.
۱۲. متن (ص 50):

Al-Barqi and Beginnings of the Qummi/ Ash'ari Asso-
ciation with the Traditions

ترجمه مترجم (ص ۱۰۹): برقی و شروع مشارکت قمی/
اشعری در احادیث

ترجمه پیشنهادی: برقی و جرقه های پیوند قمی / اشعری با احادیث
توضیح: واژه beginnings به ساخت جمع آمده، نه مفرد.
association به معنای پیوند و ارتباط است، نه مشارکت،
مخصوصاً که با with متعدی شده است.

۱۳. متن (ص 51):

Ahmad b. Muhammad al-Barqi: the Mawla Traditionist

ترجمه مترجم (ص ۱۱۱): احمد بن محمد برقی: محدث مولی
ترجمه پیشنهادی: احمد بن محمد برقی: محدثی از موالی
توضیح: محدث مولی، معنای روشنی ندارد.

۱۴. متن (ص 67):

Theological Discourse As Encouragement

ترجمه مترجم (ص ۱۳۵): در راستای ترغیب به علم کلام و
علوم الهی

ترجمه پیشنهادی: گفتمان کلامی به مثابه قوت قلب

توضیح: در این عنوان اولاً واژه Discourse که به معنای
گفتمان است، به علم ترجمه شده و ثانیاً نقش وصفی واژه The-
ological بی جهت به نقش اسمی بدل شده است. افزون بر اینکه
ترکیب علوم الهی نیز معادلی در متن ندارد. از سوی دیگر، واژه
Encouragement به ترغیب ترجمه شده که تنها یکی از معانی
این واژه در فارسی است و از معنای دیگر مطابق با بافت متن
غفلت شده است. از همه اینها که بگذریم، مجموعه عنوان
نادرست ترجمه شده است؛ زیرا مقصود نویسنده آن است که
مباحث کلامی که در بصائر مطرح شده، برای قوت قلب و پشت
گرمی شیعیان بوده است؛ چنان که مطالب ذیل این عنوان گویای
این امر است.

۱۵. متن (ص 67):

Basa'ir as Qummi Discourse

ترجمه مترجم (ص ۱۳۶): بصائر به عنوان کلام قمی
ترجمه پیشنهادی: بصائر به مثابه گفتمان قمی

۱۶. متن (ص 80):

The Unique Abilities of the Imams

ترجمه مترجم (ص ۱۶۲): توانایی منحصر به فرد امامان

معرفی. گذشته از اینها عبارت «در معرفی...» جزء عنوان کتاب ارجاعی است، نه عبارت توضیحی مؤلف درباره موضوع آن.
۲. متن (ص xxii):

An Introduction to Shi'i Law

ترجمه مترجم (ص ۱۱): معرفی شریعت شیعی
ترجمه پیشنهادی: درآمدی بر فقه شیعه
توضیح: این کتاب با عنوان مقدمه ای بر فقه شیعه به فارسی ترجمه شده است.
۳. متن (ص xxii):

Rationalism and Traditionalism in Shi'i Jurisprudence

ترجمه مترجم (ص ۱۱): عقل گرایی و سنت گرایی در فقه شیعه
ترجمه پیشنهادی: عقل گرایی و نقل گرایی / اخباریگری در فقه شیعه
توضیح: واژه traiditionalism اینجا به معنای نقل گرایی و اخباریگری است، نه سنت گرایی.
۴. متن (ص xxii):

An Introduction to Shi'i Islam

ترجمه مترجم (ص ۱۲): معرفی اسلام شیعی
ترجمه پیشنهادی: درآمدی بر اسلام شیعی
۵. متن (ص xxiii):

Introduction to Islamic Theology and Law

ترجمه مترجم (ص ۱۳): معرفی الهیات و حقوق و شریعت اسلامی
ترجمه پیشنهادی: درآمدی بر کلام و فقه اسلامی
۶. متن (ص xxiii):

An Introduction to Islamic Law

ترجمه مترجم (ص ۱۴): درآمدی بر شریعت اسلام
ترجمه پیشنهادی: درآمدی بر فقه اسلامی
۷. متن (ص xxiv):

Some Reflections on the Persian Theory of Government

ترجمه مترجم (ص ۱۸): بازتاب هایی از تئوری حکومت ایرانی
ترجمه پیشنهادی: تأملاتی در باب نظریه ایرانی حکومت
توضیح: واژه reflections با حرف اضافه on و به ویژه در حالت جمع به معنای تأملات و تفکرات است. نیز persian صفت برای theory است، نه government.
۸. متن (ص xxiv):

A Reconsideration of the Position of the (sic) Marja' al-Taqlid and the Religious Institution

ترجمه مترجم (ص ۱۸): تجدید نظر در مکانت مرجعیت تقلید و تأسیس دینی
ترجمه پیشنهادی: تجدید نظر در مکانت مرجع تقلید و نهاد دینی

توضیح: واژه Traditionist صفت برای Theology است، نه به معنای محدث.
۱۹. متن (ص ۱۲۱):

A comparative Approach

ترجمه مترجم (ص ۲۱۸): یک روش تطبیقی
ترجمه پیشنهادی: رهیافتی تطبیقی
توضیح: برابر واژه Approach واژه ی رایج «رهیافت» یا «رویکرد» به کار می رود. روش اغلب برابر Method به کار می رود.
۲۱. متن (ص ۱۵۸):

The Traditions of al-Furu' as Qummi Discourse on Points of Practice

ترجمه مترجم (ص ۲۷۶): احادیث «الفروع» به عنوان کلام قمی در مواضع عملی
ترجمه: پیشنهادی: احادیث الفروع به مثابه گفتمان قمی در باب مسائل عملی

توضیح: احادیث فروع کافی اساساً به فقه و مسائل عملی مربوط است، نه به کلام و عقاید. و کلام نیز به اصول می پردازد نه به فروع و مسائل عملی. بنابراین ترکیب «کلام قمی در مواضع عملی» ناسازگاری درونی دارد.
۲۲. متن (ص ۱۷۰):

Overt Confrontation with Authority

ترجمه مترجم (۲۹۶): مواجهه آشکار با مرجع
ترجمه پیشنهادی: مواجهه آشکار با قدرت حاکم
توضیح: با توجه به مطالبی که در ذیل عنوان یاد شده آمده، ترجمه Authority به مرجع در اینجا خطا است. مقصود مؤلف در این بخش ارائه گزارشی از کتاب الجهاد فروع کافی است.

ت) خطاهای موجود در ترجمه عناوین مقالات و کتابها در پی نوشت های پیشگفتار کتاب

موارد زیر خطاهایی است که در ترجمه پی نوشت های پیشگفتار مؤلف (ص ۱۱-۲۷ متن ترجمه) راه یافته است.
۱. متن (ص xxii):

A History of Islamic Legal Theories, and introduction to sunni usul al-fiqh

ترجمه مترجم (ص ۱۱): (تاریخ تئوری های تشریح اسلامی)،
در معرفی اصول فقه اهل سنت
ترجمه پیشنهادی: تاریخ نظریه های حقوقی اسلام، در آمدی بر اصول فقه اهل سنت

توضیح: legal به معنای حقوقی است، نه تشریح. an introduction به معنای «درآمدی بر» یا «آشنایی با» است، نه

ترجمه مترجم: روح خدا و امام غائب، دین، نظم سیاسی و دگرگونی اجتماعی در ایران شیعی از آغاز تا ۱۸۹۰.
ترجمه پیشنهادی: ظل الله و امام غائب، ...
توضیح: عبارت shadow of God در متن به معنای سایه خدا و ظل الله است، نه روح خدا.

ث) از دیگر بخش های کتاب

۱. متن (ص ۱):

his famous collection

ترجمه مترجم (ص ۳۵): مهم ترین مجموعه.

ترجمه پیشنهادی: مجموعه نامدار خود.

توضیح: واژه famous به معنای مشهور و نامدار است، نه مهم ترین. صفت عالی هم نیست. واژه his نیز ترجمه نشده است.
۲. متن (ص ۱):

this would suggest he arrived in Baghdad, where he eventually settled in the traditionally Shi'i quarter of al-Karkh, in the first decade of the new century.

ترجمه مترجم (ص ۳۵): وی پس از ورود به بغداد در کرخ که مرکز نقل احادیث شیعی بود، مقیم گشت و در دهه اول از قرن جدید (سوم) در آنجا بود.

ترجمه پیشنهادی: این [مطلب] حاکی از آن است که او وارد بغداد شد؛ جایی که سرانجام در محله کرخ که از قدیم شیعی بوده، در دهه نخست سده جدید اقامت گزید.

توضیح: یکم: عبارت this would suggest ترجمه نشده است.

دوم: عبارت the traditionally shi'i quarter به معنای

محله سنتا/ قدیم شیعی است، نه مرکز نقل احادیث شیعی. مقصود مؤلف کتاب آن است که محله کرخ از قدیم و پیش از ورود شیخ کلینی محله شیعه نشین بوده است.

سوم: منظور متن دهه نخست سده چهارم است، نه سوم. افزون بر آنکه افزوده مترجم باید داخل کرده باشد، نه پرانتز.

۳. متن:

The Rise of Sunni Traditionism

ترجمه مترجم: افزایش محدثان سنی

ترجمه پیشنهادی: پیدایش حدیث گرای سنی

توضیح: واژه rise در اینجا به معنای ظهور، پیدایش و برآمدن است، نه افزایش. traditionism نیز به معنای حدیث گرایی است، نه محدثان.

۴. متن (ص ۵):

Resurgent Shi'ism and rising Socio-economic disorder and political fragmentation, as much as any inherently

توضیح: در این ترجمه واژه institution به «تأسیس» ترجمه شده است که در سیاق مور نظر غرابت دارد؛ هر چند که یکی از معانی آن «تأسیس» است. لذا ترجمه آن به واژه مائوس «نهاد» بسیار پذیرفتنی تر است.
۹. متن (ص xxv):

Scholars, Saints and Sufis, Muslim Religious Institutions since 1500

ترجمه مترجم (ص ۱۸): فضلا، اولیا و صوفیان، مؤسسان

دینی اسلام از سال ۱۵۰۰

ترجمه پیشنهادی: علما، اولیا و صوفیان، نهادهای دینی

اسلامی از سال ۱۵۰۰

توضیح: علما، اولیا و صوفیان چگونه مؤسسان دینی اسلام هستند؟!

واژه institutions به معنای تأسیسات، نهادها و سازمان ها است نه مؤسسان.

۱۰. متن (ص xxvi):

Authority and Political Culture in Shi'ism

ترجمه مترجم (ص ۲۱): مرجع و فرهنگ سیاسی در

شیعه گرایی

ترجمه پیشنهادی: قدرت و فرهنگ سیاسی در تشیع (شیعه)

توضیح: واژه authority هر چند به معنای مرجع نیز به کار

می رود، اما در اینجا با توجه به سیاق عبارت و جملات مربوط

به این عنوان به معنای قدرت است. برابر shi'ism نیز واژگان تشیع و شیعه مناسب تر است تا شیعه گرایی.

۱۱. متن (ص xxvi):

A Nineteenth Century View of Jihad

ترجمه مترجم (ص ۲۳): دیدگاه قرن نوزدهم از جهاد

ترجمه پیشنهادی: برداشت قرن نوزدهمی از جهاد

۱۲. متن (ص xxvii):

Authority in Twelver Shiism in the Absenc of the Imam

ترجمه مترجم (ص ۲۳ و ۲۴): مرجع در جامعه شیعه اثنی

عشری در زمان غیبت امام

ترجمه پیشنهادی: قدرت / مرجعیت در تشیع دوازده امامی

در غیبت امام

توضیح: authority به معنای قدرت / مرجعیت است، نه

مرجع. واژه جامعه در ترجمه برابری در اصل ندارد.

۱۳. متن (ص xxvii):

The Shadow of God and the Hidden Imam, Religion,

Political Order and Societal Change in shi'i te Iran from

the Beginning to 1890

۸. متن (ص ۲):

who maintained that the sources of law were the literal... meaning of the Quran, the prophetic traditions (hadith) and the legal opinions of the companions...

ترجمه مترجم (ص ۳۷): که قائل بود منابع تشریح، مفاهیم تحت اللفظی قرآن و احادیث نبوی می باشد.

ترجمه پیشنهادی: که قائل بود منابع شریعت، معانی تحت اللفظی قرآن، احادیث نبوی و آرای فقهی صحابه است.

۹. متن (ص ۲):

and his contemporary Dawud B.Khalaf (d. 270/ 883) - a kufan by birth who later moved to Baghdad and was identified with the Zahiri school, from its adherents argument that doctrine and practice ought to be based on the literal or external (Zahir) meanings of the Quran and the hadith.

ترجمه مترجم (ص ۳۷): و عقاید دینی همدم و معاصر او داود بن خلف (در گذشته ۲۷۰ / ۸۸۳) که متولد کوفه بود و بعدها برای تحصیل علم به بغداد عزیمت کرد و با مکتب ظاهری شناخته شد؛ که پیرو مباحث آن، عقیده و عمل باید بر اساس مفاهیم ظاهری و صوری قرآن و حدیث تعریف شود.

ترجمه پیشنهادی: و معاصر او داود بن خلف (۲۷۰ / ۸۸۳)، متولد کوفه که بعدها به بغداد نقل مکان و در آن تدریس کرد و به مکتب ظاهری شناخته شد. [این نام برگرفته شده] از استدلال طرف داران آن است که عقیده و عمل باید بر معانی تحت اللفظی یا ظاهری قرآن و حدیث مبتنی باشد.

۱۰. متن (ص ۲۸):

Nusayri sect

ترجمه مترجم (ص ۶۱): حزب نصیری

ترجمه پیشنهادی: فرقه نصیری

توضیح: واژه sect به معنای فرقه است، نه حزب.

۱۱. متن (ص ۵۲):

weak transmitters

ترجمه مترجم (ص ۱۱۳): انتقال های ضعیف

ترجمه پیشنهادی: ناقلان / راویان ضعیف

توضیح: transmitter صفت فاعلی و به معنای ناقل است، نه انتقال. در صفحه ۲۰۹ ترجمه نیز واژه transmitted که به راحتی می توان آن را به «نقل کرده» ترجمه نمود، «ارسال شده» ترجمه شده که اشکال آن دوچندان گشته است؛ زیرا ارسال مفهوم خاصی در دانش های حدیثی دارد. این خطا در صفحه ۱۸۷ ترجمه نیز رخ داده است.

legalistic tendencies, were factors in the rise of traditionism among Sunnis in this period.

ترجمه مترجم: شیعه گری و رشد بی نظمی های اجتماعی- اقتصادی و تجزیه های سیاسی به طور طبیعی مانند هر تمایل قانون گرایانه دیگر، فاکتور توسعه حدیث گرایی از میان اهل سنت این دوره بود.

ترجمه پیشنهادی: تشیع احیا شده و پیدایش نابسامانی اجتماعی- اقتصادی و تجزیه سیاسی به اندازه تمام گرایش های ذاتاً فقه زده، عوامل ظهور حدیث گرایی در میان اهل سنت این دوره بوده است.

توضیح: مترجم در این جا تشیع احیاء شده Resurgent Shi'ism را به شیعه گری معنا کرده و واژه Rising را که به معنای ظهور و پیدایش و برآمدن است، به «رشد» ترجمه کرده و واژه inherently را که قید برای legalistic است، قید کل جمله گرفته است. ضمن اینکه factors را که حالت جمع است، مفرد ترجمه کرده است.

۵. متن (ص ۱):

the Key proponents of Imami Shi'i rationalistic discourse...

ترجمه مترجم: طرف داران مقاله عقل گرایان امامی.

ترجمه پیشنهادی: طرف داران اصلی / مهم / عمده گفتمان عقل گرا / خردگرای شیعه امامیه.

توضیح: واژه key ترجمه نشده است و rationalistic discourse به معنای گفتمان خردگرا است، نه مقاله عقل گرایان.

۶. متن (ص ۲):

Rationalist-oriented theological discussion were a feature of the fifth Abbasid Caliph Harun Al-Rashid (reg. 170/786- 193/809).

ترجمه مترجم (ص ۳۶): طلوع مباحث عقلی و الهی هنگامی است که پنجمین خلیفه عباسی، هارون الرشید (حکومت ۱۷۰ / ۷۸۶ تا ۱۹۳ / ۸۰۹) به حکومت می رسد.

ترجمه پیشنهادی: مباحث کلامی مبتنی بر عقل گرایی، خصیصه حکومت پنجمین خلیفه عباسی، هارون الرشید (حکومت: ۱۷۰ / ۷۸۶ - ۱۹۳ / ۸۰۹) بود.

۷. متن (ص ۲):

... traditionist discourse

ترجمه مترجم (ص ۳۷): سخنان سنت گرایی به نام احمد بن حنبل بغدادی.

ترجمه پیشنهادی: گفتمان حدیث گرایی احمد بن حنبل بغدادی.

۱۲. متن (ص 101):

the earlier preeminence of rationalist discourse

ترجمه مترجم (ص ۱۸۶): مزیت اولیه مقالات مشائیه

ترجمه پیشنهادی: غلبه پیشتر گفتمان خردگرا

توضیح: یکم: rationalist discourse به معنای گفتمان

خردگرا است، نه مقالات مشائیه. دوم: earlier صفت تفضیلی

و به معنای پیشتر است، نه اولیه. سوم: preeminence به معنای

غلبه است، نه مزیت. گفتنی است که در همان صفحه عبارت

the presence, and yet precarious situation of rationalist

discourse به «حضور و هنوز وضعیت پر مخاطره گفته های

معتقدان به فلسفه عقلانی مشائیه» ترجمه شده که ترجمه درست

«حضور وضعیت هنوز پر مخاطره گفتمان خردگرا» است.

مترجم محترم در مواردی Rationalist discourse را در کنار ترجمه های

مستوعی که از آن به دست داده، به معنای سخنان مشائیه یا

معتقدان به فلسفه عقلانی مشائیه گرفته است، در حالی که

اصولاً در باب کلام و حدیث که موضوع کتاب است، بحث از

مشاء و غیر مشاء نادرست است. مواردی از این دست برخاسته

از نبود آگاهی کافی از حوزه موضوع مورد ترجمه است.

۱۳. متن (ص 112):

ocular vision of Allah

ترجمه مترجم: بینایی بصری خداوند.

ترجمه پیشنهادی: رؤیت بصری خداوند.

۱۴. متن (ص 56):

In the last, narrated from Yaqubb. Yazid, the Imam stated that those who gave up their allegiance to Ali, denied his virtue...

ترجمه مترجم (ص ۱۲۳): در حدیث آخر که از یعقوب بن

یزید روایت شده، امام [علیه السلام] فرمود: آن کسانی که بیعت

با علی [علیه السلام] را ترک کردند، تقوای او را انکار کردند...

ترجمه پیشنهادی: در حدیث آخر که از یعقوب بن یزید

روایت شده، امام بیان داشت که آنانی که بیعت خود با علی را

ترک کردند، فضل او را انکار نمودند...

توضیح: ۱. واژه ی their ترجمه نشده است.

۲. virtue به معنای فضل است، نه تقوا. در این گونه احادیث

سخن از برتری و تقدم امیر مؤمنان (ع) بر خلفای نخستین است، نه

تقوا. گفتنی است که در متن روایت واژه ولایت به کار رفته که

مؤلف کتاب آن را به بیعت تفسیر کرده و واژه allegiance را برابر

آن نهاده است. نیز روایت به نقل از رسول خدا است. برای

روشن تر شدن بحث، نقل متن روایت سودمند است. عن ابی

جعفر (علیه السلام) قال: قال رسول الله (صلی الله علیه و آله):

«التارکون ولایة علی، المنکرون لفضله، المظاهرون أعداءه،

خارجون من الاسلام من مات منهم علی ذلک».

۱۵. متن (ص 113):

the dominant theological discourse

ترجمه مترجم (ص ۲۰۳): بحث های مهم علوم الهی

ترجمه پیشنهادی: گفتمان کلامی غالب

۱۶. متن (ص 113):

theologically- oriented traditions

ترجمه مترجم (ص ۲۰۳): احادیث با گرایش الهی

ترجمه پیشنهادی: احادیث کلام محور / ناظر به کلام

توضیح: مقصود مؤلف احادیث کلامی کافی است. تعبیر

مترجم محترم اگر معنای روشنی داشته باشد، شامل احادیث

فقهی نیز می شود.

۱۷. متن (ص 117):

The issue is important enough to have merited an unusual aside by al-kulayni himself.

ترجمه مترجم (ص ۲۱۰): مسئله به قدر کافی مهم می باشد که

سزاوار آن است تا کلینی خودش به طور غیر معمول آن را کنار نهد.

ترجمه پیشنهادی: مسئله آن قدر مهم است که سزاوار بود که

کلینی خود بر خلاف متعارف بیانی / حاشیه ای بر آن بزند.

توضیح: ترجمه مترجم محترم، مفهوم روشنی ندارد. اگر

مسئله مهم است، چگونه سزاوار کنار گذاشتن است؟! این ابهام

در ترجمه در اثر خطای در ترجمه واژه aside رخ داده است که

مترجم محترم آن را در نقش دستوری فعل و به معنای کنار نهادن

گرفته است؛ در حالی که واژه aside در مقوله اسمی به کار رفته و

نه فعلی. در واقع اشاره مؤلف به گفتار و بیان خود شیخ کلینی

زیر عنوان «جملة القول فی صفات الذات و صفات الفعل» است

که در ایضاح تفاوت صفات ذات و فعل خدا آمده است. بیانات

کلینی در کافی اندک و نادر است.

۱۸. متن (ص xxiii):

and refers to shi'ism mainly as sects, and without identifying the collections.

ترجمه مترجم: (ص ۱۳): و ارجاعات آن به شیعه عمدتاً به

عنوان یک حزب است و بدون یکی دانستن مجموعه ها.

ترجمه پیشنهادی: و به تشیع عمدتاً به عنوان فرق و بدون

شناسایی مجموعه [ی حدیثی] اشاره دارد.

توضیح: یکم: واژه refers، فعل سوم شخص مفرد است،

نه اسم جمع و در اینجا به معنای «اشاره دارد» است، نه

«ارجاعات». واژه refer to هنگامی که دو منفعولی باشد، به

معنای ارجاع دادن است: refer sb/sth to sb/sth

۲۴. متن (ص ۱۴۳):

Amir-Moezzi (pp.86-7) cites the views of the shi'a on the 'Uthmanic codex as noted by such heresiographers as al-Ash'ari (Maqalat, p- 47) and Ibn Hazm (d. 56/ 1054) and then al-Isfari'ini (d. 471/ 1078-9)

ترجمه مترجم (ص ۲۳۲): امیر معزی (ص ۷-۸۶) دیدگاه‌های شیعه در مورد نسخه قدیمی عثمانی چنان که توسط روافضی نظیر اشعری (مقالات، ص ۴۷) و ابن حزم (متوفی ۵۶/۱۰۵۴) و سپس اسفراینی (متوفی ۴۷۱/۱۰۷۸) اشاره شده نقل می‌کند.

ترجمه پیشنهادی: امیر معزی (ص ۸۶-۸۷) دیدگاه‌های شیعه درباره مصحف عثمانی را بیان می‌کند، آن چنان که توسط ملل و نحل نگارانی / نویسندگان ملل و نحلی چون اشعری (مقالات، ص ۴۷) و ابن حزم (د ۴۵۶/۱۰۵۴) و سپس اسفراینی (د ۴۷۱/۹-۱۰۷۸) خاطر نشان شده است.

توضیح: یکم. واژه codex به معنای نسخه خطی و دست نوشته است که درباره دست نوشته‌های کهن کتاب مقدس به کار می‌رود. در اینجا منظور از 'Uthmanic codex' مصحف عثمانی است. گفتنی است که در ص ۲۴۲ ترجمه، همین تعبیر به کتاب مقدس عثمانی ترجمه شده است.

دوم. دانسته نیست که سنایی چون ابوالحسن اشعری، ابن حزم و اسفراینی از کی رافضی شده‌اند. واژه heresiographers که در اینجا و در مواضع دیگر کتاب به کار رفته به معنای ملل و نحل نویسان یا اصحاب علم ملل و نحل یا نویسندگان فرق است. نه روافض یا رافضی شناسی. در صفحه ۲۱ کتاب نیز نویسنده با ذکر نام کتاب فرق الشیعه نویختی، تعبیر his here-siographical (= اثر فرقه شناختی اش) را به کار برده که مترجم محترم به «تألیفی در رد شیعه» ترجمه کرده است!

سوم. هم در متن اصلی و هم در ترجمه وفات ابن حزم ۵۶ قید شده که درست آن ۴۵۶ است.

افزون بر این اشکال‌ها، می‌توان ادعا کرد که در ترجمه مترجم کمتر جمله‌ای می‌توان یافت که عاری از اشکال باشد. از باب نمونه، چند جمله از فصل دوم انتخاب شده است که ابتدا متن اصلی، سپس ترجمه مترجم را می‌آوریم و با بیان اشکالات ترجمه، ترجمه پیشنهادی را مطرح می‌کنیم.

۲۵. متن (آغاز فصل دوم، ص ۱۲):

The twelfth Imam was born in the month of Shaban, most likely in 256/870. The decades surrounding his subsequent disappearance following the death of his father, the eleventh Imam al-Hassan al-Askari, in 260/874 to the death of Muhammad b.Yaqub al Kulayni in 329/

دوم: sect به معنای فرقه است، نه حزب و در اینجا ساخت جمع آن به کار رفته است.

سوم: identifying به معنای شناسایی است، نه یکی دانستن.

۱۹. متن (ص xxiii):

Goldziher (P.201 n 98) referred to Ibn Babawayh as a 'famous shi'i theologian'.

ترجمه مترجم (ص ۱۳): گلدزیهر (ص ۲۰۱ ش ۹۸) ارجاع به ابن بابویه به عنوان یک خداشناس مشهور شیعی.

ترجمه پیشنهادی: گلدزیهر (ص ۲۰۱ ش ۹۸) به ابن بابویه به عنوان «متکلم مشهور شیعی»، اشاره کرده است.

توضیح: theologian به معنای متکلم است، نه خداشناس.

۲۰. متن (ص xxiii):

as 'works on shi'a theology, juresprudence and tradition

ترجمه مترجم (ص ۱۳): به عنوان «خداشناسی شیعه و فقه و حدیث آن»

ترجمه پیشنهادی: به مثابه آثاری در باب کلام، فقه و حدیث شیعه توضیح: theology در اینجا معادل کلام است که شامل مباحث مختلف است. خداشناسی تنها بخشی از مباحث کلام است. افزون بر این واژه، (=آثاری در باب) ترجمه نشده است.

۲۱. متن (ص xxv):

with the occultatin of Twelfth Imam

ترجمه مترجم (ص ۱۹): با ادامه حیات امام دوازدهم.

ترجمه پیشنهادی: با غیبت امام دوازدهم.

توضیح: occultation به معنای غیبت و اختفا است، نه ادامه حیات.

۲۲. متن (ص xxv):

the return of the Hidden Imam

ترجمه مترجم (ص ۱۹): رجعت امام غائب

ترجمه پیشنهادی: ظهور امام غائب

توضیح: برابر واژه return در اینجا ظهور مناسب تر است. رجعت در مباحث کلامی مفهوم دیگری داشته و ناظر به آموزه کلامی دیگری است.

۲۳. متن (ص ۸۷ یادداشت ش 3 و 4):

Kuchabaghi's introduction to Basa'ir

ترجمه مترجم: (ص ۱۳۶ پاورقی ۱ و ۲): مقدمه کوچه

باغی بصائر

ترجمه پیشنهادی: مقدمه کوچه باغی بر بصائر

توضیح: احتمال دارد در هر دو مورد، حرف اضافه بر در مراحل حروف نگاری افتاده باشد.

تا خواننده متوجه شود که افزوده مترجم است. همچنین واژه dec-ades را که ساخت جمع دارد، مفرد ترجمه کرده است و واژه in-auspicious را که به معنای شوم است، «ناخوشایند و سنگین» معادل گذاری کرده است. اگر به فرض بپذیریم که واژه شوم مترادف ناخوشایند باشد، واژه «سنگین» زائد است.

ترجمه پیشنهادی: امام دوازدهم [علیه السلام] در ماه شعبان و به احتمال زیاد در سال ۲۵۶ ق/ ۸۷۰، به دنیا آمد. به نظر می رسد چند دهه ای که مقارن بود با غیبت ایشان در سال ۲۶۰ ق/ ۸۷۴- که به دنبال فوت پدرشان، امام یازدهم، امام حسن عسکری [علیه السلام] واقع شد- تا وفات محمد بن یعقوب کلینی، گردآورنده اولین کتاب از «کتب اربعه» روایی شیعه دوازده امامی، در سال ۳۲۹ ق/ ۹۴۰، یک دوران آشکارا شوم برای جامعه شیعه دوازده امامی بوده است.

۲۶. متن (ص ۱۲ بند ۲):

The association between Shi'ism and dissident uprisings, especially those of a socio-economic and political nature, clearly in evidence during the first half of the century continued into the latter part of the century, continuing decline in the centre's revenues stemmed in part from the loss of Egypt and the Iranian provinces but was especially exacerbated by the deteriorating conditions in Iraqi agricultural centres, particularly the Sawad. Given the rising demands for foodstuffs placed on the latter by the burgeoning urban complexes of Baghdad and Samarra and, especially, the damage wrought to these areas by the second civil war and the siege of Baghdad in 251/865 it is no coincidence that both of the major uprisings of the latter half of the third/ninth century - that of the Zanj (from 255/ 686 -9 to 270/883) and the Qaramatians (278/891 -2 to 368/978) - occurred following the civil war and the siege of Baghdad, arose in the Sawad and enjoyed the widespread popular appeal of agricultural and commercila/ trading elements. Both, moreover, possessed overtly Shi'i associations, however imperfectly these can be understood based on the accounts of those who feared them.

ترجمه مترجم (ص ۵۱): پیمان بین شیعه گرایان و شورشیان مخالف، مخصوصاً آنهایی که از اوضاع اقتصادی- اجتماعی و سیاسی نگران بودند، کاملاً مشهود است که این پیمان از نیمه اول قرن تا بخشی از نیمه دوم ادامه داشت. ادامه

940, the compiler of the first of the 'four book' of Twelver hadith, would seem to have been a distinctly inauspicious time for the Twelver community.

ترجمه مترجم (ص ۵۱): امام دوازدهم در ماه شعبان و به احتمال زیاد در سال ۲۵۶/ ۸۷۰ متولد شد، پس از رحلت پدرش امام یازدهم حسن عسکری [علیه السلام] در سال ۲۶۰/ ۸۷۴ (به امامت رسید) و دهه پس از غیبت آن حضرت، مصادف با وفات محمد بن یعقوب کلینی در سال ۳۲۹/ ۹۴۰ بود. وفات کلینی مؤلف اولین کتاب از کتب اربعه در حدیث شیعه دوازده امامی به نظر می رسد که برای جامعه شیعیان به وضوح ناخوشایند و سنگین بود.

توضیح اشتباهات مترجم: چنان که خواننده محترم ملاحظه می کند، عبارت انگلیسی فوق از دو جمله تشکیل شده است: جمله نخست مربوط به تولد امام دوازدهم است، اما جمله دوم که جمله ای نسبتاً طولانی است، بیانگر این نکته است که از دهه های اولیه غیبت امام دوازدهم که آغاز آن در سال ۲۶۰ پس از وفات امام عسکری بوده تا زمان وفات کلینی که در سال ۳۲۹ (یا ۳۲۸) واقع شده است، دوره دشواری برای جامعه شیعه دوازده امامی بوده است. در این جمله نهاد آن The decades و گزاره نیز ... would seem to have been a عبارت های دیگری وجود دارد که مکمل و وصف کننده سایر اجزای جمله اصلی است. اما مترجم محترم که در تشخیص اجزای اصلی از غیر اصلی این جمله دچار اشتباه شده است، تقطیع های نادرستی انجام داده و فعل هایی را از پیش خود افزوده که معناراً کاملاً مخدوش ساخته است؛ مثلاً وی نوشته است که «دهه پس از غیبت آن حضرت، مصادف با وفات محمد یعقوب کلینی در سال ۳۲۹/ ۹۴۰ بود»؛ در حالی که نویسنده هرگز چنین چیزی ننوشته و قصد نکرده است و البته این سخن به لحاظ واقع هم بسیار نادرست است؛ زیرا دهه پس از غیبت اگر صغری مراد باشد، سال ۲۷۰ و اگر کبری مراد باشد، ۳۳۹ است که هیچ یک با وفات کلینی مصادف نیست. بدتر از آن، مترجم در ترجمه، وفات کلینی را برای جامعه شیعه ناخوشایند دانسته است؛ در حالی که نویسنده چنین چیزی را مراد نکرده است، بلکه توصیف او درباره دهه هایی است که با غیبت امام آغاز و تا زمان فوت کلینی ادامه دارد. افزون بر این، اشکالات دیگری نیز در ترجمه وجود دارد؛ مثلاً مترجم همین جمله مورد بحث را با جمله قبل که به ولادت امام زمان (علیه السلام) اشاره دارد و جمله ای مستقل است، با یک ویرگول وصل کرده است و بعد از ذکر زمان رحلت امام عسکری بین دو هلال از خود جمله «به امامت رسید» را افزوده است؛ در حالی که باید افزوده خود را درون دو قلاب قرار می داد

نیست، بلکه باید چنین ترجمه شود: «... تا نیمه دوم قرن ادامه یافت». سایر جمله‌های این بند نیز خالی از اشکال نیست، اما برای رعایت اختصار تنها ترجمه پیشنهادی را ذکر می‌کنیم و مقایسه دو ترجمه و تطبیق آن دو با متن اصلی را به خواننده وا می‌نهمیم.

ترجمه پیشنهادی: ارتباط بین تشیع و قیام‌های مخالف [حکومت]، خصوصاً قیام‌هایی با ماهیت اجتماعی-اقتصادی و سیاسی که طی نیمه اول قرن به وضوح مشهود بودند، تا نیمه دوم قرن ادامه یافت. افت مداوم درآمدهای مرکز، تا حدودی معلول از دست دادن مصر و ولایات ایران بود، اما خصوصاً با وخیم‌تر شدن اوضاع در مراکز کشاورزی عراق به ویژه [منطقه] سواد، شدت یافت. با توجه به اینکه در اثر رشد مجموعه‌های شهری بغداد و سامرا و به ویژه در اثر خسارت وارده به این مناطق در نتیجه دومین جنگ داخلی و محاصره بغداد در سال ۲۵۱ق/ ۸۶۵م، تقاضای مواد غذایی از سواد، افزایش یافت، این به هیچ وجه تصادفی نیست که هر دو قیام عمده نیمه دوم قرن سوم ق/ نهم م- [یعنی] قیام زنگیان (از ۲۵۵ق/ ۸۶۸-۸۶۹م تا ۲۷۰ق/ ۸۸۳) و قرامطه (از ۲۷۸ق/ ۸۹۱-۸۹۲م تا ۳۶۸ق/ ۹۷۸م)- که به دنبال جنگ داخلی و محاصره بغداد اتفاق افتاد- و در [منطقه] سواد به وقوع پیوست و از اقبال عمومی گسترده ارکان تجاری/بازرگانی و کشاورزی برخوردار شد. افزون بر این، هر دو قیام آشکارا از پیوندهای شیعی برخوردار بودند؛ هر چند بر اساس گزارش‌های کسانی که از این پیوندها هراس داشتند، به طور ناقص می‌توان به این نکته پی برد.

۲۷. (متن ص ۱۷):

The Shi'i Vizierates and the Rise of the Banu Nawbkhht
The composition of the different factions of the centre of the Abbasid polity whose deliberations resulted in the designation of the thirteen-year-old al-Muqtadir (reg. 295/ 908- 320/932) as caliph well illustrate the religio-political configurations which dominated at the elite level at the turn of the century. The Jarrahid Muhammad b. Dawud, representing the military/ merchant/ traditionist alliance, had argued for the son of the caliph al-Mu'tazz, although 'Ali b. 'Isa, the other Jarrahid consulted, made no suggestion. The Shi'ite 'Ali b. al-Furat, representing the civilian elite and some palace interests, proposed al-Mukhtafi's brother, the young and potentially more malleable, Ja'far, the choice of the caliph himself. The vizier, although apprehensive of the power of three sep-

روند کاهش درآمد تا حدودی مربوط به ضرر ناشی از مصر و ایالت‌های ایرانی بود، ولی عمدتاً به وخامت شرایط مراکز کشاورزی عراق و خصوصاً سواد برمی‌گشت.

رشد تقاضای خواربار با جوانه زدن مجتمع‌های شهری بغداد و سامرا گره خورده بود، خصوصاً آسیبی که از ناحیه جنگ دوم داخلی و محاصره بغداد در سال ۲۵۱/۸۶۵ این نواحی را فراگرفته بود.

البته اینها عامل اصلی شورش‌های بعدی در نیمه دوم قرن سوم/نهم نیستند که طی آنها زنگیان (از ۲۵۵-۹/۸۶۸ تا ۲۷۰/۸۸۳) و قرامطه (۲۷۸-۲/۸۹۱ تا ۳۶۸/۹۷۸) پس از جنگ داخلی و محاصره بغداد قیام کردند. این قیام در سواد رخ داد و از عناصر تجاری و کشاورزی که مورد توجه گسترده عموم بود، استفاده کرد؛ اما بیش از هر چیز برتری آشکار جامعه شیعی ولو به نحو ناقص قابل درک و مخاطره‌انگیز بود.

توضیح: در این بند اشتباهات عمده وجود دارد. اولاً، مترجم بی دلیل مطلب یک بند را به چهار بند تقسیم کرده است که این نشانه عدم مهارت او در ترجمه است. افزون بر این، در جمله نخست این بند، نویسنده از تداوم ارتباط میان تشیع و قیام‌های مخالف حکومت، به ویژه قیام‌هایی با ماهیت اجتماعی-اقتصادی و سیاسی سخن می‌گوید. اما مترجم اولاً، واژه association را که به معنای ارتباط است، به «پیمان» ترجمه کرده و واژه uprising را که به مفهوم قیام‌ها است، به شورشیان، و بدتر از همه، ترکیب those of a socio-economic and political nature را به «آنهايي» که از اوضاع اقتصادی-اجتماعی و سیاسی نگران بودند، ترجمه کرده است. در این ترجمه اشکالات متعددی به چشم می‌خورد که برای روشن شدن شدن بحث، از توضیح برخی از آنها ناگزیریم. در این ترجمه، واژه «اوضاع» معادلی در متن اصلی ندارد و اگر بگوئیم مترجم محترم واژه nature را معادل آن گرفته است که بعید هم نیست، آن گاه عبارت «نگران بود» قطعاً معادل ندارد. افزون بر اینکه در جمله اصل، نه بحثی از اوضاع است و نه جایی برای نگرانی، بلکه نویسنده به قیام‌هایی اشاره می‌کند که دارای ماهیت اقتصادی-اجتماعی و سیاسی است. ضمن اینکه در ذیل جمله مترجم دو اشتباه دیگر مرتکب شده است: یکی اینکه نوشته است: «... کاملاً مشهود است که این پیمان ... ادامه داشت». طبق این ترجمه، «کاملاً مشهود است»، قید برای ادامه پیمان است؛ در حالی که در متن اصلی «کاملاً مشهود است»، قید برای قیام‌ها در قرن نخست است. دیگر اینکه مترجم عبارت contin-ued into the latter part of the century را «از نیمه اول قرن تا بخشی از نیمه دوم ادامه داشت» ترجمه کرده است. روشن است که the latter part of the century به معنای بخشی از نیمه دوم

arate military groupings - one in the provinces and two in the city, the latter including the police force - over such a youth, ratified this choice at the caliph's death.

ترجمه مترجم (ص ۶۲): وزارت های شیعی و قیام بنو نوبخت ترکیب احزاب مختلف در پایتخت حکومت عباسیان که نتیجه بررسی سیزده ساله خلافت مقتدر (حکومت ۹۰۸/۲۹۵ - ۹۳۲/۳۲۰) است، نشانه تغییر وضعیت سیاسی-دینی است که با تبدیل قرن بر نخبگان حکمفرما شده بود. محمد بن داود- از بنو جراح- اتحاد بین حدیث گرایان، بازرگانان و نظامیان را به فرزند خلیفه معتز توصیه داد؛ گرچه علی بن عیسی، یکی دیگر از بنو جراح، در این باره پیشنهادی ارائه نکرد.

علی بن فرات شیعی شخصیت برجسته ای است که با استفاده از مصالح کاخ جلب نظر برادر مکتفی را نمود، جعفر جوان سازگار و نیروی بالقوه ای بود که می توانست جانشین خلیفه شود. وزیر گرچه بیمناک نیروی مجزای سه ارتش بود: یکی در ایالت و دو نیرو در شهر که نیروی شهری شامل نیروی پلیس نیز می شد، صرف نظر از جوانی، او را به عنوان جانشین خلیفه پس از مرگش تعیین کرد.

توضیح برخی از اشکالات ترجمه: در ترجمه بند فوق نیز مشکلات اساسی به چشم می خورد. در جمله نخست بند فوق، اشتباهی فاحش روی داده است. مترجم عبارت whose deliberations resulted in the designation of the thirteen-year-old al-Muqtadir را به «نتیجه بررسی سیزده ساله خلافت مقتدر» ترجمه کرده است؛ در حالی که این عبارت معنای روشنی ندارد؛ زیرا اگر سیزده ساله و قید برآوردن برای بررسی بگیریم، چنین بررسی ای در تاریخ انجام شده و نویسنده نیز از آن سخن نگفته است و اگر قید برآوردن «ثلاث مقتدر بگیریم، این با عبارت داخل دو هلال که دقیقاً برعکس عبارت فوق آمده و بیانگر سال های خلافت مقتدر است، سازگار است. همچنین در ذیل جمله، مترجم واژه configurations را به تغییر وضعیت ترجمه کرده؛ در حالی که به معنای ترکیب بندی و جناح بندی است. در جمله بعدی این بند هم مترجم دچار اشتباه شده است. او عبارت representing the military/ merchant/ traditionist alliance, had argued for the son of the caliph al-Mu'tazz را به «اتحاد بین... توصیه داد» ترجمه کرده است. همان گونه که ملاحظه می شود، در متن اصلی از توصیه دادن خبری نیست. افزون بر اینکه فعل «توصیه دادن» معنای روشنی ندارد و فعل had argued for هم ترجمه نشده است. ناچاراً مترجم representing را به معنای «توضیح دادن» گرفته است؛ در حالی که representing یک تعبیر وصفی است که فاعل جمله

یعنی محمد بن داود را وصف می کند که او نماینده اتحاد نظامیان/ تاجران/ بازرگانان بوده است. در ذیل جمله نیز فعل consulted ترجمه نشده است. در دو جمله بعد که مترجم طبق معمول بی جهت آنها را به دو بند مجزا تبدیل کرده است، نیز اشکال وجود دارد. جمله نخست از اساس ویران است و ضمن اینکه اصل پیام جمله را ترسانده است، در مفردات نیز دچار اشتباه شده است؛ مثلاً مترجم واژه representing را که به مفهوم نماینده است، درست ترجمه نکرده است. در هر صورت، برای رعایت اختصار از توضیح سایر اشکالات ترجمه این جمله و نیز جمله بعد صرف نظر می کنیم و تنها ترجمه پیشنهادی را مطرح می کنیم تا با مقایسه دو ترجمه با متن اصلی اشکالات ترجمه مترجم محترم روشن شود.

ترجمه پیشنهادی: وزارت های شیعی و ظهور بنو نوبخت تلفیق جناح های مختلف در مرکز حکومت عباسی که مشورت های آنها موجب انتصاب مقتدر [بالله] سیزده ساله (خلافت: ۲۹۵/۹۰۸ م تا ۳۲۰/۹۳۲ م) به خلافت شد، به خوبی نشان دهنده ترکیب بندی های دینی-سیاسی بود که در ابتدای قرن در سطح نخبگان حاکم بود. محمد بن داود که از بنو جراح و نماینده ائتلاف حدیث گرایان، تجار و نظامیان بود، از فرزند خلیفه معتز حمایت کرده بود، اما علی بن عیسی، فرد دیگری از بنو جراح که مورد مشورت قرار گرفت، هیچ پیشنهادی نداشت. علی بن فرات که شیعه و نماینده طبقه نخبه کشور و برخی گرایش های درباری بود، برادر مکتفی [بالله] یعنی جعفر را پیشنهاد کرد که جوان و بالقوه انعطاف پذیرتر و منتخب خود خلیفه بود. گرچه وزیر نگران تسلط سه گروه نظامی مجزاً بر چنین جوانی بود- یک گروه در ایالت ها و دو گروه در شهر [بغداد] که دومی شامل نیروهای نظمی بود- اما این انتخاب را به هنگام مرگ خلیفه تأیید کرد.

نتیجه گیری

از ملاحظه اشکالات یاد شده که از باب نمونه ذکر شدند، آشکار است که ترجمه انتشار یافته از کتاب دارای اشکالات اساسی فراوانی است که به دلایل مختلف رخ داده است؛ به گونه ای که می توان ادعا کرد که کمتر جمله ای در این ترجمه خالی از اشکال است. بنابراین ترجمه موجود هرگز پیام نویسنده را که البته آن هم پر از اشکال است، منتقل نمی کند. در نتیجه، هر چند مترجم محترم در امر ترجمه حاضر زحماتی را متحمل شده است، اما ترجمه او به هر دلیل دچار نقص فراوان بوده و دیدگاه نویسنده را منعکس نساخته است و از این روی، نه تنها به جامعه علمی که کمی نمی کند، بلکه ممکن است بسیاری را در اشتباه اندازد.

